

שבט התשע"ד

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

להקדשת ישעיהו

לפרשת יתרו (על פי שיעור של הרב מרדכי ברויאר זצ"ל מתוך פרקי מועדות ב')

2. מכילתא בשלח מסכתא דשירשתא פרשה ז:

"בשנת מות המלך עזיהו (ישעיהו ו, א) זה היה תחילת הפרשה, ולמה נכתב כאן לפי שאין מוקדם ומאוחר בתורה"

חכמים עמדו על ההבדל שבין חזון הכיסא של ישעיהו לבין מעשה המרכבה של יחזקאל; שיחזקאל האריך בתיאור הפרטים של "מראות אלוהים" שנתגלו לו; ואילו ישעיהו קיצר ותיאר את חזונו רק בקווים כלליים ביותר. וכך אמרו חכמים

3. חגיגה יג, ע"ב:

"כל שראה יחזקאל ראה ישעיה. למה יחזקאל דומה - לבן כפר שראה את המלך, ולמה ישעיה דומה - לבן כרד שראה את המלך"

לפי זה, ההבדל שבין שתי דרכי התיאור איננו תלוי בהבדל שבין המראות, אלא הוא תלוי בהבדל שבין הרואים. כי ישעיהו היה דומה לבן כרד, הרואה את המלך תדיר, ולפיכך

4. רש"י שם

"אינו נבהל ואינו תמה ואינו חש לספר"

כנגד זה יחזקאל היה דומה לבן כפר, הרואה את המלך בפעם הראשונה, ולפיכך הוא משתאה למראה עיניו ומספר עליו באריכות.

ושואל הרב מרדכי ברויאר את השאלה הבאה ביחס למאמר חז"ל זה: הרי באותה שעה גם ישעיהו היה דומה לבן כפר; שהרי הייתה זו הפעם הראשונה שראה את המלך; ולפיכך ראוי היה שיהיה "נבהל ותמה וחש לספר" - לא פחות מיחזקאל. ומוסיף הרב ברויאר שדוחק לומר, שאחר כך הורגל למראות אלוהים, ולפיכך בשעת כתיבת הספר שוב לא ראה צורך להאריך. שהרי אין ספק, שרישומו של המראה הראשון לא נשתכח מלבו מעולם; ולפיכך ראוי היה שיספר אותו כמות שראה אותו בשעתו - כמי שראה את המלך בפעם הראשונה, ונבהל ותמה ומשתאה למראה עיניו.

הפטרת פרשת השבוע - פרשת יתרו היא נבואת ההקדשה של הנביא ישעיהו.

1. ישעיהו ו':

א בְּשַׁנַּת-מוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזִיָּהוּ וְאַרְאָה אֶת-ה' יֹשֵׁב עַל-כִּסֵּא רָם וְנֹשֵׂא וְשׁוּלְיוֹ מַלְאִים אֶת-הַהִיכָל. ב. שָׂרְפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפִים שֵׁשׁ כְּנָפִים לְאַחַד בְּשִׁתַּיִם יִכְסֶה כְּנֵפוֹ וּבְשִׁתַּיִם יִכְסֶה רִגְלָיו וּבְשִׁתַּיִם יַעֲוֹף. ג. וְקָרָא זֶה אֶל-זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֵא כָל-הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. ד. וַיִּנְעוּ אַמּוֹת הַסְּפִיִּם מִקּוֹל הַקּוֹרֵא וְהַבִּיט וּמָלֵא עֵשָׂן. ה. וְאָמַר אוֹי-לִי כִי-נִדְמִיתִי כִּי אִישׁ טְמֵא-שִׁפְתָיִם אֲנֹכִי וּבִתּוֹךְ עִם-טְמֵא שִׁפְתָיִם אֲנֹכִי יוֹשֵׁב כִּי אֶת-הַמֶּלֶךְ ה' צְבָאוֹת רָאוּ עֵינַי. ו. וַיַּעַף אֵלַי אֶחָד מִן-הַשָּׂרְפִים וּבִיָּדוֹ רִצְפָה בְּמִלְקָחִים לָקַח מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ. ז. וַיִּגַע עַל-פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נֹגַע זֶה עַל-שִׁפְתֶיךָ וְסָר עוֹנֶיךָ וְחִטְאֲתֶךָ תִּכְפֹּר. ח. וְאַשְׁמַע אֶת-קוֹל ה' אֲמַר אֶת-מִי אֲשַׁלַּח וּמִי יֵלֶךְ-לָנוּ וְאֲמַר הֲנִי שְׁלַחְנִי. ט. וַיֹּאמֶר לְךָ וְאֲמַרְתָּ לְעַם הַזֶּה שְׁמַעוּ שְׁמוֹעַ וְאַל-תִּבְיִנוּ וּרְאוּ רְאוּ וְאַל-תִּדְעוּ. י. הַשָּׁמֶן לֵב-הָעַם הַזֶּה וְאַזְנוֹ הַכֶּבֶד וְעֵינָיו הַשַּׁעֲפֹן-יִרְאֶה בְּעֵינָיו וּבְאָזְנוֹ יִשְׁמַע וּלְבָבוֹ יִבִּין וְשֵׁב וּרְפָא לוֹ. יא וְאֲמַר עַד-מַתִּי ה' וַיֹּאמֶר עַד אֲשֶׁר אִם-שָׂאוּ עֲרִים מֵאִין יוֹשֵׁב וּבִתִּים מֵאִין אָדָם וְהִאֲדָמָה תִּשָּׂאָה שְׁמָמָה. יב וְרַחֵק ה' אֶת-הָאָדָם וְרַבָּה הַעֲזוּבָה בְּקִרְבֵּי הָאָרֶץ. יג וְעוֹד בָּהּ עֲשִׂרְיָה וְשִׁבְהָ וְהִיתָה לְבָעַר כְּאֵלֶּה וְכֵאלֹהֵי אֲשֶׁר בְּשַׁלְכַת מִצְבַּת בָּם זָרַע קֹדֶשׁ מִצְבַּתָּה.

שלושת הנביאים הגדולים - ישעיהו, ירמיהו ויחזקאל - הוקדשו לתפקידם במעמד הקדשה מיוחד. נבואות ההקדשה של ירמיהו ויחזקאל פותחות את ספריהם של שני הנביאים האלה; ואילו נבואת ההקדשה של ישעיהו איננה פותחת את ספרו, אלא נבואה אחרת באה במקומה. וכן אמרו חכמים

מיכיהו. דבר זה ניכר כאשר עורכים את שתי הנבואות האלה זו כנגד זו.

מיכיהו: "ראיתי את ה' ישב על כיסאו וכל צבא השמים עמד עליו מימינו ומשמאלו ויאמר מי יפתה את אחאב ויעל ויפל ברמת גלעד ויאמר זה בכה וזה אמר בכה."	ישעיהו: "ואראה את אדני ישב על כסא... שרפים עומדים ממעל לו... ואשמע את קול אדני אמר את מי אשלח ומי ילך לנו ואמר הנני שלחני."
---	---

בשתי הנבואות האלה עיקרו של החזון דומה, והוא מסופר כמעט באותו לשון. בשתיהן הנביא ראה את ה' יושב על כיסאו, ופמליא של מעלה עומדת עליו; ובשתיהן שאל ה', מי מוכן ללכת בשליחותו. אלא שבחזון מיכיהו שאלתו של ה' נענתה על ידי המלאכים, והנביא רק שמע את תשובתם; ואילו בחזון ישעיהו הנביא עצמו השיב על דברי ה'. נוסף על כך חזון ישעיהו כולל פרטים שונים, שאינם כלולים בחזון מיכיהו.

על פי הדברים האלה אפשר לומר, שחזון הכיסא של ישעיהו איננו אלא כעין הרחבה של חזון הכיסא של מיכיהו; ומכאן, שכל דיון בחזון ישעיהו חייב להיות מושתת על הבנת חזון מיכיהו. ולפיכך אומר הרב ברויאר אם באנו להשוות את מעשה המרכבה של יחזקאל לחזון הכיסא, עלינו להשוות אותו - לא לחזון ישעיהו - אלא לחזון מיכיהו; שהרי חזון הכיסא של מיכיהו הוא גם השלד של חזון הכיסא של ישעיהו.

וטוען הרב ברויאר שיש להגדיר את היחס שבין חזון יחזקאל לבין חזון מיכיהו באופן הבא: בחזון יחזקאל זכה הנביא לראות החיות ואת אופני הקודש המתלווים לשכינה; וכך ראה את ה' בלוויית משרתיו ובמעמד כל פמליא של מעלה. אולם כל המראה הזה לא היה דרוש לנבואה, שה' ביקש להשמיע; שהרי ה' דיבר רק אל הנביא, ואילו המלאכים לא אמרו דבר, ודבר לא נאמר אליהם. ומכאן, שהם נתגלו לנביא רק כדי שיראה אותם בעיניו; כלומר השמים נפתחו לפני יחזקאל בן בוזי, כדי שיראה "מראות אלוהים".

לעומת זאת בחזון מיכיהו, הרי שאמנם גם שם זכה הנביא לראות את ה' בלוויית כל פמליא של מעלה. אולם המראה הזה היה דרוש לנבואה, שה' ביקש להשמיע. שהרי ה' לא דיבר שם אל הנביא כלל, אלא הוא נועץ

אולם אומר הרב ברויאר, לאמיתו של דבר, עצם ההשוואה שבין שני המראות האלה מעוררת ספקות, כי הם שונים זה מזה בתוכנם ובמגמתם; ודבר זה ניכר בשני הבדלים עקרוניים שביניהם. בחזון יחזקאל החיות ואופני הקודש רק נתלו אל ה', אך ה' לא דיבר אליהם כלל, ואף הם לא אמרו דבר - לא אל ה' ולא אל הנביא. כנגד זה בחזון ישעיהו השרפים מילאו תפקידים פעילים; תחילה אמרו קדושה לפני ה', אחר כך אחד מהם טיהר את הנביא ודיבר אליו, ולבסוף ה' פנה אליהם בשאלה. והבדל זה גרר, כנראה, הבדל נוסף: בחזון יחזקאל ראה הנביא תחילה את החיות ואת אופני הקודש, ורק בסוף ראה את מראה דמות כבוד ה'. כנגד זה בחזון ישעיהו ראה הנביא, כנראה, את ה' ואת השרפים כאחד; אך הוא מתאר תחילה את מה שראה מכבוד ה', ורק אחר כך הוא מתאר את מראה השרפים.

משום כך, מסביר הרב ברויאר, אם נבוא להשוות את חזון ישעיהו לחזונו של נביא אחר, עלינו לדמות אותו - לא לחזון יחזקאל - אלא לחזונו של מיכיהו בן ימלה, כפי שהוא מתואר בספר מלכים

5. מלכים-א כב, יט-כב.

יב וְכַל-הַנְּבִיאִים נְבִיאִים כִּן לֵאמֹר עָלָה רָמַת גִּלְעָד וְהִצֵּלַח וְנָתַן ה' בְּיַד הַמֶּלֶךְ. יג וְהַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר-הִלָּךְ לְקִרְא מִיְכַיְהוּ דָּבָר אֱלֹהֵי לֵאמֹר הִנֵּה-נָא דְבָרֵי הַנְּבִיאִים פֶּה-אֶחָד טוֹב אֶל-הַמֶּלֶךְ יְהִי-נָא דְבָרֶיךָ (דְּבָרְךָ) כְּדָבָר אֶחָד מֵהֶם וְדַבְּרָתְךָ טוֹב. יד וַיֹּאמֶר מִיְכַיְהוּ חִי-ה' כִּי אֶת-אֲשֶׁר יֹאמֶר ה' אֵלַי אֲתוּ אֲדַבֵּר. טו וַיִּבֹא אֶל-הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֵלַי מִיְכַיְהוּ הִנֵּלְךָ אֶל-רָמַת גִּלְעָד לְמַלְחָמָה אִם-נִחְדָּל וַיֹּאמֶר אֵלַי עָלָה וְהִצֵּלַח וְנָתַן ה' בְּיַד הַמֶּלֶךְ. טז וַיֹּאמֶר אֵלַי הַמֶּלֶךְ עַד-כִּמָּה פְעָמִים אֲנִי מִשְׁבִּיעֶךָ אֲשֶׁר לֹא-תִדְבַר אֵלַי רַק-אֲמַת בְּשֵׁם ה'. יז וַיֹּאמֶר רָאִיתִי אֶת-כָּל-יִשְׂרָאֵל נִפְצִים אֶל-הַהָרִים כַּצֶּאֱן אֲשֶׁר אֵין-לָהֶם רֵעָה וַיֹּאמֶר ה' לֹא-אֲדַנִּים לְאֱלֹהֵי יְשׁוּבוּ אִישׁ-לְבֵיתוֹ בְּשָׁלוֹם. יח וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל אֶל-יְהוֹשָׁפָט הֲלוֹא אֲמַרְתִּי אֱלִיד לֹא-יִתְנַבֵּא עָלַי טוֹב כִּי אִם-רָע. יט וַיֹּאמֶר לָכֵן שָׁמַע דְּבַר-ה' רָאִיתִי אֶת-ה' יֹשֵׁב עַל-כִּסְאוֹ וְכָל-צְבָא הַשָּׁמַיִם עֹמְדֵי עָלָיו מִיְמִינֹו וּמִשְׁמָאלֹו. כ וַיֹּאמֶר ה' מִי יִפְתָּה אֶת-אֲחָאָב וְיַעַל וְיַפֵּל בְּרָמַת גִּלְעָד וַיֹּאמֶר זֶה בָּכָה זֶה אָמַר בָּכָה. כא וַיֵּצֵא הָרוּחַ וַיַּעֲמֵד לְפָנַי ה' וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶפְתְּנֹו וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי בְּפִמָּה. כב וַיֹּאמֶר אֵצֶא וְהִיִּיתִי רוּחַ שָׁקֶר בְּפִי כָּל-נְבִיאָיו וַיֹּאמֶר תִּפְתָּה וְגַם-תִּוְכַל צֹא וַעֲשֵׂה-כֵן. כג וַעֲתָה הִנֵּה נָתַן ה' רוּחַ שָׁקֶר בְּפִי כָּל-נְבִיאֶיךָ אֱלֹהֵי וְה' דָּבָר עֲלֶיךָ רָעָה.

כמעט כל האמור בחזון מיכיהו אמור גם בחזון ישעיהו; אלא שלא כל האמור בחזון ישעיהו אמור גם בחזון

במועצת שריו, אין דעתו נתונה להוד יופיים, אלא אזנו כרויה למוצא פיהם; שכן רצונו לשמוע, מה יצווה המלך לעבדיו. ומבחינה זו היה יחזקאל דומה לבן כפר הרואה את המלך; שהרי כל עצמו לא בא אלא לראות מראות אלוהים. כנגד זה מיכיהו היה דומה לבן כרך הרואה את המלך. ואפילו ננית, שהייתה זו לו הפעם הראשונה, שראה את ה' במעמד משרתיו, עדיין היה דומה לבן כרך, ולא לבן כפר; שהרי על עצמו לא בא אלא לשמוע את דבר ה' אל צבא השמים.

על פי הדברים האלה מציע הרב ברויאר להבין את משמעות חזון הכיסא של ישעיהו באופן הבא: חזון הכיסא של ישעיהו איננו אלא כעין הרחבה של חזון הכיסא של מיכיהו, ונוספו בחזון זה פרטים הנוגעים לשני עניינים. מיכיהו אמר, שה' "יושב על כיסאו"; ועל כך הוסיף ישעיהו, שכיסא ה' "רם ונישא ושוליו מלאים את ההיכל". ועוד אמר מיכיהו, ש"כל צבא השמים עומד עליו מימינו ומשמאלו"; וישעיהו הוסיף על כך פרטים שונים: על כנפי השרפים, על הקדושה היוצאת מפייה ועל רישומה של הקדושה בהיכל.

אולם, מסביר הרב ברויאר, פרטים אלה, שנוספו בחזון ישעיהו, לא באו לספק את סקרנותו של בן כפר, המבקש לראות את המלך. שהרי בניגוד ליחזקאל אין ישעיהו מספר דבר על עצם כבוד ה' ועל דמות כיסאו ועל מראה השרפים העומדים עליו; אלא דבריו הם רק כעין המשך לדברי מיכיהו. הישיבה על הכיסא המתוארת על ידי מיכיהו מבטאת את מלכות ה'. ועל כך מוסיף ישעיהו: כיסא ה' הוא רם ונישא - אך שוליו מלאים את ההיכל. שכן מלכות ה' היא למעלה מכל תפיסה אנושית - למעלה מן המקום ולמעלה מן הזמן; ואף על פי כן "שוליו" - שולי הכיסא או שולי לבוש המלכות - מלאים את ההיכל. כי ההשתלשלות האחרונה של מלכות ה' ניכרת בכל מקום, ולית אתר פנוי מינה. ובשיטה דומה יש לפרש גם את הדברים שנאמרו על ידי ישעיהו ביחס לשרפים. כי "העמידה על" ה' המתוארת על ידי מיכיהו מבטאת את העובדה, שמלאכי ה' מוכנים ומזומנים לשירותו. ודבר זה מומחש על ידי ישעיהו בתיאור כנפי השרפים: יש להם שש כנפיים; ושש הכנפיים האלה מבטאות את יחס המשרת למלכו: הם יראים מן המלך, ולכן הם מכסים את פניהם; הם בושים מן המלך, ולכן הם מכסים את רגליהם; והם ששים לעשות את רצון המלך, ולכן יעופו לכל מקום אשר ישלחם שמה. ועל פי זה יש לפרש את הקדושה, היוצאת אחר כך מפי השרפים. בקדושה זו הם מבארים את משמעות המחזה, הנגלה לנגד עיניהם. כי הם רואים את ה' יושב על כיסא רם ונישא - אך שוליו מלאים את ההיכל. וכך הם מבארים את המחזה הזה: ה' קדוש בשילוש קדושה פרוש ונבדל מכל הנבראים; ואף

במלאכיו; ובמסגרת ההתייעצות הזאת דיבר ה' אל המלאכים, והמלאכים דיברו אל ה'; והיה זה רצונו של ה', שהנביא ישמע את כל הדברים, שנאמרו באותו מעמד. ולפיכך היה צורך להראות לנביא "את ה' יושב על כיסאו, וכל צבא השמים עומד עליו מימינו ומשמאלו"; שהרי היה על הנביא לשמוע את חילופי הדברים בין ה' לבין צבא השמים. נמצא, שה' ומלאכיו לא נתגלו לנביא, כדי שיראה אותם בעיניו, אלא כדי שישמע את דבריהם באוזניו; ומכאן, שהנביא לא בא שם לראות "מראות אלוהים" אלא הוא בא לשמוע את דבר אלוהים.

על פי זה מסביר הרב ברויאר את ההבדלים שבין שני החזונות האלה. בחזון יחזקאל תיאר הנביא בפרוטרוט את דמות החיות ומראה האופנים ואת נוגה האש של זיו השכינה; שהרי כל אלה נתגלו לצורך מראה עיניו, ולפיכך חש צורך לתאר את מה שראה בעיניו. כנגד זה בחזון מיכיהו אין הנביא אומר דבר על הדר כבוד ה' ועל דמות הכיסא ועל מראה צבא השמים; שהרי הוא לא בא לשם לראות את תמונת ה' ומלאכיו, אלא בא לשמוע את קול דבריהם.

על פי זה מסביר הרב ברויאר גם את סדר המראות. יחזקאל ראה תחילה את החיות ואופני הקודש, ורק בסוף הוא ראה את דמות כבוד ה'; שהרי כך דרכו של אדם, הבא לדבר עם המלך: תחילה הוא עובר בין גודי המשרתים, המקיפים את המלך בבואו ובצאתו; ורק אחרי שעבר על פני כולם, הוא רואה את פני המלך. כנגד זה מיכיהו ראה, כנראה, את המלך ואת צבאו כאחד - אך הזכיר בדבריו את המלך תחילה ורק אחר כך הזכיר את צבאו. שהרי כך דרכו של אדם, הבא לשמוע את דבר המלך במועצת שריו: הוא רואה במבט אחד את המלך ואת שריו ומטה אוזניו לשמוע את דבריהם; ואף על פי שהוא רואה את כולם כאחד - שהרי רצונו לשמוע את דברי כולם - הוא יזכיר בדבריו את המלך לפני השרים; שהרי המלך הוא במרכז המעמד, והשרים רק עומדים "מימינו ומשמאלו".

על פי האמור לעיל מציע הרב ברויאר משמעות חדשה לאותו משל חכמים על בן כפר ובן כרך הרואים את המלך, ומסביר שנראה שזה ההבדל שבין בן הכפר לבין בן כרך: בן כפר עדיין לא ראה את המלך מימיו; ולפיכך כל עצמו לא בא אל הטרקלין אלא כדי לזון את עיניו ממראה המלך ומהדר כבוד משרתיו. כנגד זה בן כרך איננו בא אל הטרקלין כדי לראות את המלך ואת צבא משרתיו; שהרי כבר ראה את פמליית המלך פעמים רבות, ולבו גס במראה הזה. בן כרך בא אל הטרקלין כדי לשמוע את גזירת המלך. וכאשר הוא רואה את המלך

"הנני שלחני"; וה' הטיל את השליחות עליו ואמר לו "ולך ואמרת לעם הזה" וגו'.

והואיל והתשובה לשאלת ה' ניתנה על ידי ישעיהו, הרי הדעת נותנת, שהשאלה הייתה מכוונת גם אליו. כי ה' לא שאל רק את השרפים "את מי אשלח ומי ילך לנו"; אלא הוא שאל את כל הנוכחים באותו מעמד - כולל גם ישעיהו עצמו. כי כבר נצטרף ישעיהו למעמד השרפים, ואף הוא היה כאחד מהם. משום כך חש, שה' פנה גם אליו והציע גם לו ללכת בשליחותו; ורק כך יכולים אנחנו להבין את העזתו, שקפץ ואמר: "הנני שלחני".

והואיל והיה זה רצון ה', שגם ישעיהו יצטרף אל השרפים, העומדים שם "ממעל לו", לא היה ישעיהו יכול לבוא לשם רק בשעת פתיחת הדיון; אלא היה עליו להיות שם עוד לפני כן, כאשר השרפים מתכווננים לשמוע את דבר ה'. כי הרוצה רק לשמוע את דברי המלך למשרתיו - דיו שיהיה שם בשעת אמירת הדברים; אך הרוצה להצטרף לשורת המשרתים ולהיות כאחד מהם חייב להיות שם משעה ראשונה, כאשר עדיין המשרתים רק מתכווננים לשמיעת הדברים.

ועל פי הדברים האלה מסביר הרב ברויאר את היחס שבין הנביאים שזכו לראות את ה': יחזקאל היה דומה לבן כפר, שבא לראות את פמליית המלך; ואילו מיכיהו וישעיהו היו שניהם דומים לבן כרך, שבא לראות את המלך במועצת שריו. אלא שמיכיהו בא כאדם מן החוץ, המבקש רק לשמוע, מה יצווה המלך לשריו; ואילו ישעיהו בא כאדם, המבקש להצטרף בעצמו אל מועצת השרים ולשמוע את דבר המלך כאחד מהם.

ועל פי זה יובן, מה ראה ישעיהו להאריך במקום שמיכיהו קיצר. כי הצד השווה שבשני הנביאים האלה, שהם ראו את ה' יושב על כיסאו, ומשרתיו עומדים ממעל לו. ישיבת ה' על כיסאו מבטאת את מלכות ה'; ועמידת המשרתים על ה' מבטאת את קבלת עול מלכות ה'. ושני הדברים האלה הם התנאי הקודם להשמעת דברי ה'. כי רק אם ה' הוא מלך, יכול הוא לגזור גזירות על ברואי; ורק אחרי שהברואים קיבלו על עצמם את עול מלכות ה', הרי הוא גוזר עליהם גזירות. משום כך שני הדברים האלה נזכרים גם בחזון מיכיהו וגם בחזון ישעיהו. אך בחזון מיכיהו הם נזכרים רק בקצרה - כרקע לדברי ה'; שאלמלא הם לא היה ה' משמיע דבר. משום כך נאמר שם רק עיקרו של הדבר: ה' מלך, והוא יושב על כיסא מלכותו; וכל צבא השמים "עומד עליו" - מוכן ומזומן לקיים את דברו. ומיד ה' פותח ואומר: "מי יפתה את אחאב".

שונה הדבר בחזון ישעיהו; שהרי חזון ישעיהו מציג את ה' ובית דינו מן השעה הראשונה של התכנסות בית הדין. באותה שעה עדיין ה' לא אמר דבר, ועדיין השרפים לא שמעו דבר; אלא זו היא שעת ההכנה לאמירת דברי ה'

על פי כן הוא מעורב בעולם, משגיח על הברואים ו"מלא כל הארץ כבודו". ונמצא, שקדושת השרפים מבטאת את היסוד, שכל אמונת ישראל תלויה בו: ה' מגביהי לשבת - ואף על פי כן הוא משפילי לראות; הוא "רם ונשא שכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכונ" - ואף על פי כן הוא "את דכא ושפל רוח להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים" (ישעיהו נז, טו). הווה אומר: ה' הוא למעלה מן העולם - ואף על פי כן הוא, כביכול, בתוך העולם.

ומסביר הרב ברויאר, שכל הדברים שנוספו בחזון ישעיהו אמנם רמוזים כבר בחזון מיכיהו. אך הם לא נתפרשו על ידי מיכיהו, עקב הנסיבות המיוחדות של מעמד מיכיהו לפני אחאב ויהושפט; שהרי באותו מעמד לא היה כל מקום לספר פרטים על כיסא ה', על כנפי השרפים ועל קדושתם. שהרי כל הנוכחים באותו מעמד היו "בני כרך" מובהקים, שבאו רק לשמוע את הגזירה האלוהית, שנגזרה על אחאב בצאתו למלחמה.

אלא שעדיין נשאלת השאלה, מה ראה ישעיהו לספר את הפרטים האלה, שמיכיהו העלים אותם. שהרי נראים הדברים, שגם ישעיהו לא היה אלא "בן כרך", שבא לשמוע מה יצווה ה' לשלוחו.

ומסביר הרב ברויאר, שההבדל שבין חזון מיכיהו לבין חזון ישעיהו תלוי בהבדל שבין תפקיד הנביאים האלה באותו חזון. שכן בחזון מיכיהו הנביא לא בא אלא לשמוע את דבר ה', שנאמר במעמד משרתיו; אך הוא עצמו לא מילא כל תפקיד במעמד זה; כי הדברים לא נאמרו עליו, ולא הוא נתבקש להוציאם לפועל; אלא ה' פנה אל המלאכים ושאלם "מי יפתה את אחאב"; והמלאכים עצמם השיבו לו, זה אמר בכה וזה אמר בכה; ולבסוף הטיל ה' את השליחות על הרוח - שגם הוא נמנה עם צבא השמים - ואמר לו "תפתה וגם תוכל צא ועשה כן".

והואיל ומיכיהו לא מילא כל תפקיד במעמד זה, אלא הוא בא רק לשמוע את הדברים שנאמרו שם, היה די שיבוא עם תחילת הדיון, כאשר ה' פתח ואמר את דברו. אך לא היה כך צורך, שיהיה שם לפני פתיחת הדיון; שהרי באותה שעה עדיין לא נאמר דבר, והמלאכים רק הכינו את עצמם לשמוע את דבר ה'. אך הכנות אלה לא היו מענייניו של מיכיהו. כי הוא לא בא לראות, איך מלאכים מתוכננים לקבל את דברי ה'; אלא הוא בא לשמוע את דברי ה', שנאמרו אל המלאכים בפועל.

לעומת זאת בחזון ישעיהו, יש לשרפים רק תפקיד משני בקבלת דברי ה'; כי ה' פנה אליהם רק בתחילת דבריו ושאלם "את מי אשלח ומי ילך לנו"; אך מכאן ואילך שוב אין השרפים נזכרים בחזון זה, ואין הם ממלאים בו כל תפקיד; אלא ישעיהו עצמו השיב על שאלת ה' ואמר

6. ישעיהו ו, ה:

**"ואמר אוי לי כי נדמיתי כי איש טמא שפתים אנכי
ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב כי את המלך ה'
צבאות ראו עיני."**

דברים אלה מזכירים לכאורה את דברי מנוח שאמר
לאשתו

7. שופטים יג, כב:

"מות נמות כי אלוהים ראינו."

ואם נפרש את הדברים כמשמעם, חשש ישעיהו שנתחייב
מיתה, משום שלא יראה האדם את ה' וחי. אך לפי זה
קשה להבין, מה ראה להזכיר את טומאת שפתיו דווקא.
שכן אם עיניו אינן ראויות לראות את ה', היה עליו
להזכיר טומאת עיניים; ואם עוונותיו מבדילים בינו לבין
ה', היה עליו לומר, שהוא או נפשו נטמא בחטאו; שהרי
אין ספק, שהשפתיים אינן מייצגות את הנפש.

משום כך מסביר הרב ברויאר, שישעיהו לא חשש
שנתחייב מיתה, משום שענינו ראו את ה'; שכן לו חפץ ה'
להמיתו לא הראהו את כל אלה, וכעת לא השמיעו כזאת.

אך הוא הבין את משמעות המעמד הזה; והוא ידע,
שכבר נצטרף הוא עצמו לסוד משרתי ה', המתכוננים
לשמוע את דברו; משום כך הראו לו את מלכות ה' ואת
השרפים המקדישים את שמו; ודבר זה בא לידי ביטוי
ברור בעצם השם שהוא מכנה בו את ה'; כי הוא קורא לו
בשם, שאיננו מצוי עוד במקום אחר במקרא: "המלך ה'
צבאות". צירוף שרומז לשני היסודות של חזון הכיסא
של ישעיהו: כי הוא "מלך", היושב על כיסא רם ונישא;
ומשרתיו מקדישים את שמו ומשלשים קדושה ל"ה'
צבאות". והואיל וכבר נצטרף ישעיהו לשורת מלאכי ה',
חייב הוא להצטרף גם לשירתם. אך הנה הוא איש טמא
שפתיים, היושב בתוך עם טמא שפתיים; וכאשר עיניו
ראות את "המלך ה' צבאות" - אין שפתיו ראויות לומר
קדושה לפניו.

אולם אפשר, שישעיהו הזכיר את טומאת שפתיו גם
לצורך ענין אחר - שאף הוא תלוי בדברים שנתבארו
כאן. שהרי צירוף ישעיהו לסוד השרפים לא בא אלא
כהכנה לשליחות, העתידה להיות מוטלת עליו; שהרי
עתיד הקב"ה לשאול את משרתיו, מי מוכן ללכת
בשליחותו; וידע ישעיהו, שלא צירפו אותו למעמד זה,
אלא כדי שייטול שליחות זו על עצמו. אולם שליחות זו
איננה אלא שליחות של נבואה; ואין כוחו של נביא אלא
בניב שפתיים ובמאמר פה. וכך יפתח ה' את דבריו אל
ישעיהו: **"לך ואמרת לעם הזה."**

אך הנה הוא איש טמא שפתיים ובתוך עם טמא שפתיים
הוא יושב; ואיך יבטא בשפתיו את נבואת ה', ואיך ישא
דברו על פיו!

ולשמיעת דברי ה'. באותה שעה השרפים נותנים דעתם
למלכות ה' ומקבלים על עצמם את עול מלכותו; ושני
הדברים האלה הם עיקר תוכנו של המעמד הזה. משום
כך שני הדברים האלה מתוארים כאן בפרוטרוט. לא
נאמר רק דרך כלל, שה' מלך ויושב על כיסא מלכותו;
אלא נאמר, שה' יושב על כיסא רם ונישא - ושוליו
מלאים את ההיכל. ולא נאמר רק דרך כלל, שהשרפים
עומדים ממעל לו - כעבדים העומדים בשירות אדוניהם;
אלא נאמר, שהם עומדים מול פני ה' באימת וביראת
פנים - מוכנים לעשות את רצונו. ונשמעת גם הקדושה,
שהם נותנים בה ביטוי למלכות ה'. וכל הדברים האלה
אינם נאמרים רק כרקע לדברים, שייאמרו לאחר מכן;
ולא בא הכתוב רק לומר, שנתקיים התנאי לאמירת דברי
ה'. אלא הכתוב בא לתאר את עצם המעמד של קיום
התנאי הזה. שכן היה על ישעיהו לראות, איך מתכוננים
משרתי ה' לעשות ולשמוע את דברו; שהרי עתיד גם הוא
להצטרף אליהם ולהיות כאחד מהם; ולפיכך גם הוא
חייב להשתתף עמם בהכנות לדברי ה'. משום כך הכנות
אלה מתוארות כאן כמעמד עצמאי, הקודם לדברי ה'.

ושעה זו, שהנבראים מתכוננים בה לשמוע את דברי ה',
היא גדולה מן השעה, שהם שומעים בה את דברו; שהרי
גדולה קבלת עול מלכות ה' מקבלת עול מצוותיו. שכן
כאשר ה' מצווה את ברואי, הרי הוא מטיל עליהם
שליחות; מכאן ואילך הם עושים את מעשיהם כשליחי
ה', ושם המשלח נקרא על שלוחיו. וכך אנחנו מוצאים
במקומות שונים, שמלאכי ה' נקראים בשמו של ה'. שכן
מלכו של עולם חלק מכבודו לברואיו ואצל להם
ממלכותו; וכך הם נעשים, כביכול, שותפים לה'
ומסייעים עמו בהנהגת עולמו.

אולם כל הדברים האלה אמורים רק בשעת קבלת
מצוות, ואין הם אמורים בשעת קבלת עול מלכות. שכן
כאשר משרתי המלך מקבלים את עול מלכותו, עדיין
המלך בייחודו הגמור. באותה שעה עדיין אין מסייעים לו
בהנהגת עולמו, ואין משתתפים עמו במלכותו; אלא
מתגלה עיצומה של המלכות, בטרם תתגשם בעולם
העשייה. כי גם מלאכי ה' עדיין לא נעשו שלוחיו ועדיין
לא נקשרו בשמו; אלא הם עצמם ממליכים את ה'
ומזכירים את קדושת שמו. כי ה' מלך וה' הוא האלוהים
- אין עוד מלבדו.

והואיל ועתיד ישעיהו להצטרף אל המלאכים, והוא עצמו
ילך אל העם בשליחות ה', היה זה מחובתו להשתתף
במעמד זה של המלכת ה' על ברואי; שכן רק מי
שהמליך את ה' על עצמו תחילה זכאי להצטרף לבית דינו
של ה' ולהיות שלוחו - כמותו.

ועל פי הדברים האלה תובן תגובתו של ישעיהו למראה
הזה; שהרי כך אמר, מיד אחרי שכלתה הקדושה מפי
השרפים, והבית נמלא עשן מקול הקורא

שיש רק הבדל אחד בין משה וירמיהו לבין ישעיהו. משה וירמיהו נתבקשו להיות נביאים, כאשר עדיין פיהם לא הוכשר לדבר; ולפיכך היו סרבנים לנבואה. כנגד זה ה' פנה אל ישעיהו רק אחרי שכבר נטהרו שפתיו מטומאתן; משום כך לא רק שלא סירב לנבואה, אלא אף הציע את עצמו לנביא ביוזמתו.

כבר אמרנו לעיל, שמראה ה' היושב על כיסאו ומראה השרפים העומדים ממעל לו לא באו אלא כהכנה לדברי ה', העתידים להיאמר לאחר מכן. ולפי זה יכולים אנחנו לחלק את נבואת ההקדשה של ישעיהו לשני חלקים: חזון הכיסא, הפותח בלשון "ואראה את אדני" - ודברי ה', הפותחים בלשון "ואשמע את קול אדני". נמצא, שנבואת ההקדשה מתחלקת בין "ראיית" ה' לבין "שמיעת" קולו. ואלה הם גם שני הדברים, שישעיהו נבדל בהם מבני דורו. כי הוא זכה לראות את ה' ולשמוע את קולו; והוא נשלח אל עם שלא יראה בעיניו ובאוזניו לא ישמע. שהרי כך פותחת הנבואה, שנאמרה לישעיהו, אחרי שראה את ה' ושמע את קולו:

"שמעו שמעו וגו' וראו ראו וגו' ואוזניו הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו ובאוזניו ישמע".

נדון עתה בדברים, ששמע ישעיהו מפי ה': יש דמיון בולט בין דברי ה' בנבואת ההקדשה של ישעיהו - לבין דברי ה' בחזון הכיסא של מיכיהו; ויש בכך כדי לחזור ולאשר את ההקבלה שבין שתי הנבואות האלה. כי הצד השווה שבשתיהן, שה' מבקש שליח, שיאמר לאדם דברים בשם ה' - אך דברים אלה לא יביאו לו תשועה, אלא יוליכו אותו לאבדון. בחזון מיכיהו נשלח הרוח אל נביאי אחאב, והללו פיתו אותו לעלות לרמות גלעד - על מנת שייפול וימות שם. וכעין זה ישעיהו נשלח אל העם הזה כדי לומר לו דברים בשם ה'; אך דברים אלה רק ישמינו את לב העם, יכבידו את אוזניו וישעו את עיניו; והואיל ולא ישוב מחטאו, יבוא על הארץ חורבן גמור; וגם שארית הפליטה תהיה לבער; ורק זרע הקודש, שישאר בסוף כל החורבנות, יהיה מצבת לעם ה'. נמצא שישעיהו חוזה את החורבן כתהליך ממושך, שאפשר להבחין בו בחמישה שלבים:

א. קהות החושים ואטימות הלב: **"שמעו שמעו ואל תבינו וראו ראו ואל תדעו. השמן לב העם הזה ואוזניו הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו ובאוזניו ישמע ולבבו יבין."** (ט-י)

12. רש"י ישעיה פרק ו פסוק ט - י:
שמעו שמעו: אני אומר לכם: שמעו שמעו, ואתם אין אתם נותנים לב להבין; וראו ראה ניסים שעשיתי לכם, ואינכם נותנים לב לדעת אותי.

על פי פירוש זה מציע הרב ברויאר לתת משמעות חדשה לטהרת הנביא מטומאת שפתיו. טהרה זו מתוארת בכתוב בלשון זו:

8. ישעיה ו ז

"ויגע על פי ויאמר הנה נגע זה על שפתיך וסר עוונך וחטאתך תכפר."

תיבת "ויגע" (ב"י פתוחה) מצויה במקרא עוד רק במקום אחד

9. ירמיה א, ט:

"וישלח ה' את ידו ויגע על פי ויאמר ה' אלי הנה נתתי דברי בפיך."

שם מדובר בהקדשת ירמיהו לנביא; ו"הגעת" יד ה' אל פי הנביא מסמלת את הכשרתו לנבואה. וכן הדבר גם כאן: השרף טיהר את שפתי ישעיהו, כאשר "הגיע" את הרצפה על פיו; ובכך הכשיר את שפתיו לומר דברי נבואה.

על פי הדברים האלה מפרש הרב ברויאר גם את תשובת ישעיהו לשאלת ה' "את מי אשלח ומי ילך לנו". כבר אמרנו, שישעיהו הבין, ששאלה זו מכוונת גם אליו; ולפיכך השיב בלא היסוס: "הנני שלחני". אף על פי כן תשובה זו מעוררת תמיהה; שהרי לא מצאנו כדוגמתה בשאר כל הנביאים. שכן דרכם של נביאים להיות סרבנים לנבואה. כך אנחנו מוצאים במשה רבנו וכך גם בירמיהו הנביא: שניהם טענו, שאין הם ראויים לנבואה; ואילו ישעיהו - לא רק שלא סירב להיות שליח ה', אלא מיוזמתו הציע ללכת בשליחותו.

ומסביר הרב ברויאר, שישעיהו לא שינה כלל ממנהג הנביאים האחרים. כי הצד השווה שבכל הנביאים שסירבו לנבואה, שהם תלו את סירובם בחוסר כשרונם לדבר; והם ניאוו ללכת בשליחות ה', רק אחרי שהוסר המכשול הזה. משה רבנו טען, שאין הוא "איש דברים", אלא הוא "כבד פה וכבד לשון"; ועל כך ענה ה'

10. שמות ד, יא, יב:

"מי שם פה לאדם וגו' הלא אנכי ה' ועתה לך ואנכי אהיה עם פיך והוריתך אשר תדבר."

וכעין זה ירמיהו; אף הוא טען "הנה לא ידעתי דבר"; וכתשובה על כך נאמר

11. ירמיה א, ט:

"וישלח ה' את ידו ויגע על פי ויאמר ה' אלי הנה נתתי דברי בפיך."

ודברים האלה נתקיימו גם בישעיהו. בתחילה הוא התלונן על טומאת שפתיו, המונעת ממנו להצטרף לשורת המלאכים - או לומר לעם את דברי ה'. אך משטוהרו שפתיו מטומאתן, כבר הוסר המכשול הזה; ועתה שוב אין לו כל סיבה להיות סרבן לנבואה; היפוכו של דבר: הוא עצמו יכול להציע לה' לשלוח אותו אל העם. נמצא,

שהרי כבר נאמר, שהארץ חרבה והאדם נתרחק ממנה; ובכך כבר נחרץ דינו של העם, ושוב אין לו תקומה כלל. ואין כל צורך – ואולי אף אין כל אפשרות – להביא עליו חורבן נוסף; שהרי לא נותר שריד, שאפשר להביא עליו חורבן. ואף על פי כן ממשיך הנביא בתיאור החורבן. ולצורך זה הרי הוא מקדים ואומר, שעוד נותרה עשירייה בארץ. אולם עצם העובדה, שעוד נותר שריד אחרי החורבן, לא הייתה צפויה כלל; והיא יכולה להתבאר רק כחסד מיוחד של ה'. כי ה' לא יביא כליה על עמו; וגם במקום שהוא מביא עליו חורבן, שיש בו משום כיליון חרוץ - וכל עם אחר היה נגזר על ידי כך מארץ החיים - לעולם לא יביא חורבן גמור על ישראל; אלא עוד בה עשירייה, שנותרה בחסד ה'; ועל יסוד השארית הזאת אפשר לחזור ולבנות את בניין העם ולהשיב את שבותו כבראשונה. אותה העשירייה, שתישאר לפליטה, תהיה אפוא כאלה וכאלון, שנותרה במ מצבת אחר השלכת. אולם חורבן יבוא גם על אותה עשירייה, והיא תשוב ותהיה לבער - כמצבת האילן אחר השלכת. ואחרי החורבן הזה תישאר האומה - כמצבת האילן אחרי השלכת - שהרי זרע קודש מחצבתה.

נמצא, אומר הרב ברויאר, שפסוק זה מתפרש גם לפורענות וגם לנחמה; ולפיכך עלינו לקרוא אותו בשתי דרכים. תחילה נקרא אותו לפורענות; ובקריאה זו עדיין לא נוכל לקרוא את שלוש התיבות של הנחמה "זרע קדש מחצבתה". אחר כך נקרא אותו לנחמה; ובקריאה זו שוב לא נהיה זקוקים לקרוא את שלוש התיבות של הפורענות "ושבה והייתה לבער". נמצא, שכך יש לקרוא את הפסוק הזה:

14. שתי קריאות לפסוק י"ג

לפורענות: **"ועוד בה עשריה ושבה והייתה לבער כאלה וכאלון אשר בשלכת מצבת במ..."**
לנחמה: **"ועוד בה עשריה... וכאלה וכאלון אשר בשלכת מצבת במ זרע קדש מחצבתה."**

וזו היא אפוא משמעות הפסוק הזה, כפי שהיא עולה מבין שתי הקריאות האלה. מחד: גם העשירייה שנשארה לפליטה תהיה למאכולת אש; ויבערו אותה כדרך שנוהגים לשרוף את מצבת האלה והאלון, שנותרה אחרי שנבלו העלים. ומאידך: העשירייה שנשארה לפליטה תתקיים לעד - כדרך שמתקיימת מצבת האלה והאלון, שנותרה אחרי שנבלו העלים; שהרי זרע קדש מחצבתה. שני הדימויים הסותרים האלה מבטאים את המשמעות הכפולה של החורבן האחרון; כי החורבן שיבוא על שארית הפליטה יבער מתוכה את הפושעים ואת החטאים ואת עוזבי ה'; והוא עצמו גם יביא לידי כך, ששארית ישראל תתקיים כזרע קודש.

השמן לב העם הזה: כמו: **"והכבד את לבו" (שמות ח, יא) - לשון 'הלוך', לשון פעול: לבם הולך הלוך והשמן (אנגריישני"ט בלעז), ואזניו הולכים הלוך והכבד משמוע.**

ועיניו השע: טחים, כעניין שנאמר (ישעיהו מד, יח): **"כי טח מראות עיניהם"; הטוח (ויקרא יד, מג): מתרגמינן: דאיתשע.**

פן יראה בעיניו: נתנו לבם שלא ישמעו דברי נביאי, שהם יראים שמא ייטבו בעיניהם דבריי, ויבינו בלבם וישבו אלי, והיא רפואתם.

ב. הימנעות מתשובה: **"ושב." (י)**

ג. היעדר רפואה: **"ורפא לו." (י)**

ד. חורבן הארץ: **"ואמר עד מתי אדני ויאמר עד אשר אם שאו ערים מאין יושב ובתים מאין אדם והאדמה תישאה שממה. ורחק ה' את האדם ורבה העזובה בקרב הארץ." (יא-יב)**

ה. כליון שארית הפליטה, שיישאר ממנה רק זרע קודש: **"ועוד בה עשריה ושבה והייתה לבער כאלה וכאלון אשר בשלכת מצבת במ זרע קדש מצבתה." (יג)**

חמשת השלבים האלה מתוארים כאן בשטף זה אחר זה - כמעט בלא הפסקה. ויש הפסקה קלה רק אחרי השלב השלישי: משנתבשר הנביא, שהעם לא ימצא רפואה, הרי הוא פנה אל ה' בשאלה: **"עד מתי אדני";** ואין זו אלא תפילה, שה' יביא רפואה לעם; ואף על פי שלא יראה בעיניו, ובאוזניו לא ישמע, ולבבו לא יבין, ולא ישוב - ישוב וירפא לו. אולם ה' לא נעתר לתפילתו; כי לא תימצא רפואה למחלת העם - אלא סוף העם החולה ש"ימות"; ואין "מוות" לעם - אלא בחורבן ארצו. שכן עם חורבן הארץ נגזרה גלות על העם; ועם שגלה מארצו משול לאדם שמת. ורק מי שיכול להחזיר את הרוח לעצמות יבשות יכול להשיב עם לארץ מכורתו.

13. ומסביר הרמב"ם ביד החזקה - הלכות תשובה פרק

י:

ואפשר שיחטא אדם חטא גדול או חטאים רבים עד שיתן הדין לפני דיין האמת, שיהא הפרעון מזה החוטא על חטאים אלו, שעשה ברצונו ומדעתו, שמונעין ממנו התשובה ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו, כדי שימות ויאבד בחטאו שעשה. הוא שהקב"ה אמר על ידי ישעיהו: **"השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו, ובאזניו ישמע, ולבבו יבין ושב ורפא לו."**

ועל פי הדברים לעיל מסביר הרב ברויאר גם את השלב האחרון של החורבן. שלב זה בא כאן כהפתעה גמורה;

נבואה זו גוזרת חורבן על העם, ואף איננה מניחה לו פתח לתשובה. כי כבר ננעלו שערי תשובה; ואפילו הנביא, הנשלח מאת ה' כדי להשיב את העם אל אלוהיו, לא יביא לו רפואה, אלא רק יוסיף על מחלתו. וכך ילך העם לקראת האבדון עד לחורבנו הגמור. אולם חורבן העם הוא רק הצד האחד של מטבע הנבואה הזאת; ואילו הצד השני הוא נחמה. כי אין בכוחו של החורבן להביא כליה על ישראל; ושארית ישראל תתקיים גם אחרי השלב האחרון של החורבן.

וזו היא אפוא תמצית הנבואה הזאת: יבוא חורבן גמור על העם - אך שארית ישראל תתקיים לעד. והואיל ודבר זה נאמר לישיעיהו בתחילת שליחותו, אין ספק, שהוא עיקר גדול של נבואתו. ולפיכך אין להתפלא, שהנביא יחזור על כך גם בדברים שיאמר לאחר מכן. כך אנחנו מוצאים, שהחורבן שיבוא שלב אחרי שלב מתואר בסוף פרק ה ובפרקים ט-י; והשארית שתישאר אחרי החורבן מתוארת בפסוקים הבאים

15. ישעיהו י, כ-כב:

"והיה ביום ההוא לא יוסיף עוד שאר ישראל ופליטת בית יעקב להישען על מכהו ונשען על ה' קדוש ישראל באמת. שאר ישוב שאר יעקב אל אל גיבור. כי אם יהיה עמך ישראל כחול היס שאר ישוב בו כליון חרוץ שוטף צדקה."

והבשורה, ששאר ישראל ישוב אל ה', הייתה כה חשובה בעיני ישעיהו, עד שקרא את שם בנו: שאר ישוב (ישעיהו ז, ג). וכך שם הבן הזכיר לכל אדם את תמצית נבואת האב. והואיל ושם הבן מורכב משתי תיבות, הרי כאן בשורה כפולה. וזו היא בשורת ישעיהו, כפי שבאה לידי ביטוי בשם בנו: גם בדור שנגזר בו חורבן גמור על העם - תתקיים שארית ישראל; וגם בדור, ששערי תשובה נעולים בו - סוף התשובה לבוא; שכן "שאר-ישוב".

הרעיון השאר, שיישאר אחר החורבן, הוא עיקר גדול בנבואת ההקדשה של ישעיהו. אולם גם רעיון התשובה - ששעריה פתוחים גם אחרי שננעלו - רמוז בנבואה זו. שכן לשון שיבה כתוב כאן שני פעמים: תחילה נאמר "ושב ורפא לו"; ולבסוף נאמר "ושבה והייתה לבער". ונראה, שזו משמעות הביטויים האלה: אילו זכה ישראל, היה שומע ורואה, מבין ויודע, וכך "שב ורפא לו"; אך הואיל ולא זכה, יבוא עליו חורבן גמור; וגם העשירייה שנותרה "ושבה והייתה לבער". אולם בסופו של החורבן תתקיים העשירייה כמצבת האילן אחר השלכת; ולה יפתחו שערי תשובה הנעולים - והעם "שב ורפא לו".